

מסתבר, שהמאבק המתמיד עם המתקדמים הכבידה עליו והעכיר את רוחו. ואולי כחכם הרואה את הנולד, גם ידע והבין שלא יוכל להחזיק מעמד כרבה של קאליש זמן רב. משום כך, כשנודע לו בקיץ תרל"ח שקהילת בריסק אומרת להעמיד בראשה אב"ד בהסכמת הראב"ד שלה, החליט אחרי התייעצות עם האדמו"ר בעל "שפת אמת" להציע את מועמדותו לכיסא הרבנות של בריסק. בראש ה"צר" שלו עמדו מלוכדים חסידי גור ואלכסנדר, שהצליחו למשוך בדבריהם כמעט את כל החסידים ל"חצרותיהם" שגרו בבריסק, וגם חלק מהמעמד הבינוני ובעלי-המלאכה.

מעניין הדבר שחששותיו שלא יוכל לעמוד ברבנות קאליש ימים רבים, לא היו חששות שוא. כשנתיים אחרי שלא עלה בידו לעלות על כיסא הרבנות של בריסק, לא זו בלבד שהורחק מרבנות קאליש אלא גם גורש מן העיר בזרועה הרשעה של הרשות. וזה הדבר:

הוא הוזמן לסדר קידושין לבתו של אחד מעשירי קאליש, וסירב לסדר הקידושין עד שירחיקו את הגברות שלא היו לבושות בצניעות והחזיקו בידיהן את כלונסאות החופה, בין המוזמנים לחתונה היה שר-הפלך, כשנודע לו במה הדברים אמורים, פקד על הרב לוותר על דרישתו ולסדר את הקידושין ללא איחור. ברם, הרב עמד בסירובו ואף אמר לשר בתקיפות: עד כמה שידוע לי אין בסמכותו של שר-הפלך לתת פקודות ולהתערב בענייני דת ודין, ודרישתי היא בהתאם לדת שלנו. בסופו של דבר נתמלאה דרישתו של הרב, אולם תיכף אחרי סידור הקידושין פקד השר לפטר את רבי חיים אלעזר מכהונתו כרבה של קאליש ולגרשו מן העיר.<sup>434</sup>

אחרי שגורש מקאליש התגורר כארבע שנים בוורשה ולאחר מכן נתקבל לאב"ד בעיר פיעטקוב, בהיותו במעון-קיץ בכפר סמוך לקאליש נפטר ביום השבת "זאת חוקת התורה", א דראש-חודש תמוז תרמ"ט, והובא לקבורה בעיר קאליש ממנה גורש בחייו. המועמד השני לרבנות בריסק היה רבה של שדליץ, הגאון רבי ברוך מרדכי ליבשיץ, הוא היה יליד מדינת ליטא ועד בימי נעוריו נתפרסם כבקי נפלא בשני התלמודים ובספרות המדרשית, וגם בספרי הפוסקים ראשונים ואחרונים, כן יצאו לו מוניטין בישרות שכלו בפסקי הלכה וכאוחז בידו מידת "כח דהתירא", ורבנים רבים הריצו אליו את שאלותיהם "הלכה למעשה". מחבר הספרים: שו"ת "ברית יעקב" שני חלקים ו"מנחת יעקב". היה דרשן מפואר וגם חיבר ספר דרוש "בית מרדכי". שימש אב"ד בהערים: סעמייטיץ, וואלקוביסק, נוברודוק ושדליץ, ונפטר שם בליל התקדש חג הפסח תרמ"ה.

כמועמד לרבנות בריסק תמכו בו מסלחה ומשמנה של יהודי העיר — רוב רובם של חשובי הבעלי-בתים וביותר המשכילים והמתקדמים, שלקחו בחשבון גם את חיצוניותו וכנאמר בכתבה שנדפסה לאחר פטירתו ב"האסיף"<sup>435</sup>: "מלבד יתרונו בתורה היה בעל

ומתה מאותה מחלה. בעודה חולה סיפרה לו, שהגאון בעל "נודע ביהודה" עשה מזכרת לנשמת אמו בקראו את ספר החידושים שלו "ציון לנפש חיה" (=צל"ח). הבין שבדבריה אלה רמזה לו שגם הוא יעשה זכר לנשמתה וקרא שם ספרו "נפש חיה".

<sup>434</sup> ראה "תולדות יהודי קאליש" מאת י.ד. בית-הלוי, תל-אביב תשכ"א, עמוד 191.

<sup>435</sup> "האסיף" בעריכת נחום סוקולוב. שנה שניה — תרמ"ז (וורשה תרמ"ה) עמ' 259.

קומה ויפה מראה, מבנה גיתו איתן והדרת כבוד חופפת עליו, אשר חזון כזה לא נמצא בין חובשי בית המדרש. מדבר היה מעט, אבל הכיר תכונת כל איש ואיש בדברו אתו". לפי כל הנתונים, היה ודאי שה"צד" שלו הוא היותר חזק וידו על העליונה. לאחר שמספר המועמדים לרבנות בריסק הופחת עד שנים ושוב היה ברור שאחד מהם יוכתר לאב"ד בריסק, התפטר רבי מאיר יונה מכהונתו כראב"ד בריסק וחזר לרבנותו הקודמת בהעיירה סוויסלאץ.

שבועות אחדים היתה נטושה המערכה בין שני הצדדים בעקשנות רבה. הרבי מגור עחד את רוחם של חסידיו, וחזקה היתה עליהם פקדתו לא לסגת אחור, הוא גם שלח רבנים אחדים לבריסק לעשות "נפשות" לצד הרב מקאליש. ברם, סוף-סוף נוכחו לדעת חסידי גור ובני בריתם שידם על התחתונה. אמנם באופן רשמי עוד לא נכנעו וטרם נטשו את שדה המערכה, אולם בינם לבין עצמם כבר התלחשו שאין כל תועלת להמשיך בהתנגדותם לרב משדליץ ואף הודיעו על כך לרבי מגור.

בימים גורליים אלה לכיסא הרבנות של בריסק, ובעוד שני הצדדים מנגחים זה את זה בשבחיהם וביתרונותיהם של שני המועמדים ובמי לבחור, בא לבריסק רבה של לדז', הגאון רבי אליהו חיים מייזל, להציע מועמד חדש – את רבי יוסף-דובר הלוי סלוביציץ, מי שהיה רבה של סלוצק.

אמנם עוד לפני שנסע לבריסק ידע שרבה של שדליץ ורבה של קאליש הינם מועמדים לרבנות בריסק, אולם לפי הידיעות שהגיעו אליו היו מועמדים רבים והם אינם אלא שנים מהרבים, הלכך כשנודע לו בהיותו בוורשה שרבי מאיר-יונה התפטר מרבנות בריסק ושב לעיר רבנותו הקודמת סוויסלאץ, ואין שוב לחוש שריד"ס לא ירצה אפילו להעלות על דעתו את רבנות בריסק מחשש הסגת-גבול ולוא רק מדרך המוסר, בפרט שהוא בעצמו הציע בשעתו את רבי מאיר-יונה לכיסא הרבנות של בריסק – מיהר לנסוע לבריסק כדי להציע את ריד"ס כמועמד נוסף, מתוך תקווה שהודות לפרסומו הרב במדינה ולשמו הטוב שהולך לפניו, יעלה בידו להשפיע על ראשי העדה והבוחרים לטובת ריד"ס.

ברם, בבוא רבה של לדז' לבריסק, נודע לו מפי בעל האכסניה שמכל המועמדים נשארו רק שני מתחרים, ושרוב בעלי זכות-הבחירה נוטים אחרי הרב משדליץ. ידיעה זו העכירה את רוחו, ודאי היה לו שמעתה כבר איחר את המועד ועליו לשוב כלעומת שבא. שוב לא רצה להיפגש עם ראשי העדה, והחליט לשוב לביתו אחרי שינוח מטלטולי הדרך, וגם הודיע לבעל האכסניה שישאר רק ללינת לילה אחד.

רבות מחשבות בלב איש. רק נודע לראשי הקהל דבר בואו של הרב מלדז', היה ודאי להם שכיסא רבנותם לנגד עיניו. רבות שמעו מאישיותו המקסימה ומגאונותו ופיקחותו, ואמרו: יבוא השלישי ויכריע בין השנים, ותיפסק המחלוקת בעדת בריסק. עוד טרם באו אתו בדברים נקראה אסיפה תכופה מכל בעלי זכות-הבחירה, והוחלט להפתיע את רבה של לדז' בכתב-רבנות. בו במקום נכתב ונחתם כתב-הרבנות, ובעוד ראח"מ מתכוון לעלות על משכבו, הופתע מביקורם של חמשה מראשי העדה, שהודיעו לו שנבחר פה אחד לרבה של בריסק, וראש הקהל שם לפניו את כתב הרבנות.